

3121 4841 211 3

99

॥ १ ॥

ॐ नमो रत्नत्रयाय ॥ अथानन्दो महाभिज्ञो भगवन्नसमवुवीत् ॥ कृतान्नस्य राजद्वारानुशंसा
वदमेविभो ॥ ॥ को गतानुगतो लोकः पश्यकः को भविष्यति ॥ तत्सर्वं भगवन्मह्यं समुपादेष्टुम
मर्हति ॥ ॥ इति विज्ञापितं भुत्वा उवाच भिक्षु सत्तमम् ॥ आनन्द भृगुव्रतान्नं कथयामि समा
सतः ॥ ॥ अस्मिन् धर्मपुराण्याते धर्मकल्याणिधो नृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पति
वृता ॥ ॥ तस्यात्मजो धातुतेजो धर्मात्मा सत्यवत्सलः ॥ ततश्चासौ धातुतेजः अभ्यमाहूय निर्ग
तः ॥ ॥ स्वराज्यं दुष्टकामेन नै गगान्नगरमुपागमत् ॥ तदाभ्येन परिहृत्य हरदेशे समीपते ॥ ॥
ततश्चासौ राजपुत्रभ्यं पकेन गरेगमत् ॥ तत्रासीदप्सरस्य बहुधारस्य मानाति सुन्दरा ॥ ॥ तत्र ग

॥ १ ॥

त्वारतिक्रीडासमाश्रितास्तरासहः॥ तत्रत्यक्काधातुतेजः श्रीनाम्नीनगरेगमत्॥ ॥ तत्राप्यसौ
राजपुत्रअप्सरामिरेमाश्रितः॥ तत्रत्यक्काधातुतेजोदक्षिणाभिमुखेगमत्॥ ॥ तत्रवालुकाभू
मौ प्रयातः सोतिविषादितः॥ एकोजनुतदागत्यराजपुत्रस्यसन्निधौ॥ ॥ नाभ्योनखरोनोष्ट्रोन
गाबोनचभङ्गुकः॥ जनुनातंधातुतेजः मुवाचपरिवोधितम्॥ ॥ कुतः समागतोधातुतेजः
त्वं कुत्रगच्छसि॥ पृष्टे ममांगे आरोहास्तरेयंतत्रवालुकात्॥ ॥ इत्यादिषुंधातुतेजः श्रुत्वा जनुं
समवधीत्॥ जन्तो तत्रवालुकात्महंतारयस्यदयानिधे॥ ॥ इत्युक्काधातुतेजो जन्तो रङ्गे समा
रुहेत्॥ नीयते जनुनातेन यमपुर्याश्चसन्निधौ॥ ॥ धातुतेजं तदात्यक्काजनु रत्नहि तोययौ

॥ २ ॥

॥ तदा सौधातुतेजः शोकातिविस्मयान्वितः ॥ सांप्रतं कुत्र गच्छामि को मां रक्षति विधादितः ॥ तदा
काशात् देवताभिर्धातुतेजं समवुवीत् ॥ धातुतेजः कृतायातः कुत्र स्वं गम्यसे धुना ॥ मा गच्छ धातुते
जत्वं यमद्वारे कदाचनः ॥ इत्याकाशवाणि भुत्वा धातुतेजः समवुवीत् ॥ कथमिदानीं निवृत्तोस्मि
मार्गप्रत्यागतं न हि ॥ तदा काशात् देवताभिः पुनरेवमभाषत ॥ निवृत्तस्य धातुतेजस्वदेशं सह
साधुना ॥ तदा सौधातुतेजः अप्रमाणितः संस्थितः ॥ यमपुरा तदा गत्य द्वारपालस्तमवुवीत् ॥
कस्त्वं कुतः समायातः केनार्थे न समागतः ॥ इति विज्ञापितं भुत्वा धातुतेजः समवुवीत् ॥ अस्ति
धर्मपुराख्याते धर्मकल्याभिधो नृपः ॥ तस्य पत्न्यधर्मरत्नी नाम्नी भूता पतिव्रता ॥ तस्यात्मजो

॥ २ ॥

धातु ते जो नाम्नो हं राज नन्दनः॥ इत्यादि बंधातु ते जं दारपालः समुव्वीत्॥ ॥ केनार्थं धातु ते ज
यमद्वारे समागतः॥ प्राणा ते प्राणिनः सर्वे आयात्रिराज नन्दनः॥ ॥ सञ्जीवत्वं धातु ते ज निवृ
तः स्वपुरेधुना॥ इति विज्ञापितं भुत्वा दारपालः समुव्वीत्॥ ॥ दारपाल मम वाक्यं शृणु ते
सर्वथा धुना॥ सञ्जीवेपि पितृपत्युदर्शनं कर्तुं मागतः॥ ॥ तस्मात् दारपाल हि नीयत्वं यम
सन्निधौ॥ इति विज्ञापितं भुत्वा निवृत्तो दारपालकः॥ ॥ यमराजस्य पुरोगत्वा दारपालः
समुव्वीत्॥ पितृपते महाराज धातु ते जाभिधो नृपः॥ सञ्जीवेपि समायातो भवत्दर्शन
लालसा॥ ॥ इति विज्ञापितं भुत्वा दारपालः समुव्वीत्॥ दारपाल इहानीत धातु ते जं म

॥ ३ ॥

मायतः ॥ ॥ धातुतेजं तदा ह्ययमराजस्य सन्निधौ ॥ धातुतेजस्तदा गत्वा यमराजं नमस्कृतं ॥
॥ ॥ धातुतेजं तदा रूपं दृष्ट्वा यमसस्मितः ॥ महर्द्विकं महतेजं महाबलपराक्रमम् ॥ ॥ महो
ज्वलं राजरत्नं राजपुत्रं तदा ब्रवीत् ॥ राजपुत्र किमायातः सज्जीवे त्वं ममागतः ॥ ॥ इत्युक्त्वा
स्यासन्नोत्थाय यमराजः समागतः ॥ धातुतेजं तदा हस्तं गृहीत्वा तापितं मुदा ॥ ॥ धातुतेज
राजपुत्र धन्योसि त्वं किमागतः ॥ त्वत्समानं महतेजं कस्यापि नैव दृश्यते ॥ ॥ दयावान् तेज
वान् कश्चित् धर्मात्मानैव दृश्यते ॥ धातुतेज इह गतुं कालं नैव भवति हि ॥ ॥ केनार्थं त्वेदि
ह यातव्यं स्वराजनन्दन ॥ तदा सौ धातुतेजो यमराजं समब्रवीत् ॥ ॥ भृगुस्त्वयमराज त्वं

॥ ३ ॥

ममवाक्यं सुविस्तरम् ॥ अस्मिधर्मपुराख्याते धर्मकल्याभिधो नृप ॥ ॥ तस्य पत्नी धर्मर
ती नाम्नी भूता पवित्रा ॥ तस्य पुत्र धातु ते जनान्मोहं राजनन्दनः ॥ ॥ स्वराज्यं दृष्ट्वा कामेन अ
भ्यारोहेन निरुतः ॥ अभ्येनापहतं मह्यं भवन् राज्ञो प्रतीयतः ॥ ॥ यमराजस्तदा लोकधा
तु ते जं समुबवीत् ॥ धातु ते जं मम प्रति वरं हृदि स्वसां प्रतम् ॥ ॥ मया दत्तं वरं गृह्य स्वपु
रं निर्वृतस्ततः ॥ मत्सुं विना निवासन्न इत्याख्यातं परेत राट् ॥ ॥ अत्रावचं यमराजं धातु ते
जं समुबवीत् ॥ यमराज दिव्यदेहं दर्शयस्व त्वया धुना ॥ ॥ इति विज्ञापितं अत्रास्वमूर्ति
दर्शयेत्ततः ॥ ॥ एकमुखं चतुर्वर्धं नीलवर्णं महोज्ज्वलं ॥ यमदण्डं यमपाशं कलशश्च

॥४॥

वरप्रदम् ॥ इत्येवं यमराजं तं रूपं दृष्ट्वा स विस्मितः ॥ पितृपतिं तदा लोक्य धातुतेजः स
मब्रवीत् ॥ भवतु राजस्य चरित्रं दर्शयितुं त्वमर्हति ॥ तदा हतात्समाहूय पितृपतिः सम
ब्रवीत् ॥ इता धातुतेजाय मम राज्ञं प्रदर्शय ॥ धातुतेजं राजपुत्रं दुःखपीडानकुर्वति ॥
॥ प्राणाद्या तं प्रकुर्वामि तस्मै इताय निश्चितं ॥ सुखसुगतिमार्गेण प्रणीय त्वममपुरे
॥ सर्वचरित्रं दर्शित्वा धातुतेजं प्रणीयतः ॥ चतुर्द्वारं चरित्रं च दर्शयित्वा सुनीयतः
॥ आदौ चित्रं प्रत्य गृह्णापि प्रदर्शय ॥ वदगत्यां जायते जज्ञोर्ययं कर्म प्रलेखितम्
॥ तं सर्वं धातुतेजं दर्शयित्वा प्रणीयतः ॥ स्वर्गद्वारं च तत्सर्वं दर्शयित्वा सुनीयतः ॥

॥४॥

॥ अवि-च्यादि नरककुरांडं दर्शयित्वा प्रणीयत ॥ इत्यादि हं यमवाक्यं भुत्वा हता प्रबोधि ताः
॥ तदा यमाज्ञया हतैर्धातु तेजं समुब्रवीत् ॥ धातु तेजसमा गच्छ चित्रगुप्सु सन्नि ॥
॥ इत्युक्त्वा धातु तेजाय चित्रगुप्सु सन्निधौ ॥ चित्रगुप्सोऽपि तं दृष्ट्वा प्रहर्षित्वा प्रतिष्ठितः ॥
॥ भद्रासने प्रतिष्ठाप्य धातु तेजं प्रपृच्छत् ॥ किंकारणं धातु तेज इहो यातो सीति पृच्छत्
॥ धातु तेजश्चित्रगुप्सु समालोक्य तदा ब्रवीत् ॥ चित्रगुप्सु भवान्मह्यं प्रसीदस्व दयां कुरु
॥ दैत्यादि मनुजैर्लोकैः पापपुरुषं कृतं बहूः ॥ तत्सर्वं लिखितं पत्रं भवान्मह्यं प्रदर्शय ॥
॥ इति विज्ञापितं भुत्वा चित्रगुप्सुः प्रदर्शयेत् ॥ चौरासि योत्रिका मनुजैः पापपुरुषश्च

॥५॥

यत्कृतम् ॥ तत्सर्वधातुतेजायचित्रगुप्ताः प्रदर्शयेत् ॥ धातुतेजोपितं दृष्ट्वा महाश्रव्यं
समन्वितः ॥ तदा सनात्समुत्थाय हतैः सह समाचरेत् ॥ चतुर्द्वारस्य च दित्रं दर्शनार्थं
ततश्चरेत् ॥ तत्रादौ प्राक्दिशे द्वारे गत्वा सौदर्शयेत्सुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्वा धर्मात्मा
सुखभागिका ॥ तथा चोत्तरे द्वारे गत्वा सौदर्शयेत्सुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्वा स्त्रीर्धिकाः
सुखभोगिकाः ॥ तथा पश्चिमे द्वारे गत्वा सौदर्शयेत्सुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्वा पुरुषा
त्मा सुखभोगिकाः ॥ तथा दक्षिणे द्वारे गत्वा सौदर्शयेत्सुदा ॥ अनेका पापकारिण्यो नाना
दुःखाभिधानिकाः ॥ ते सर्वे प्राणिनो दृष्ट्वा संव्रष्टा विस्मयान्वितः ॥ तथान्येनारके मग्नाः ॥

॥५॥

सत्त्वाद्दृष्ट्वा भयान्वितः ॥ क्वचित्काक मुरवाहताः क्वचित्श्वान मुरवास्तथा ॥ क्वचित्गधुमु
खाहताः क्वचित्वाघ मुरवास्तथा ॥ क्वचित्सिंह मुरवाहताः क्वचित्कोल मुरवास्तथा ॥
एतादृशगणा दृष्ट्वा धातु तेजो विधादितः ॥ तस्मात्तानात् धातु तेजः प्रकान्नयमसन्निधौ
॥ तदायमराजोसौ धातु तेजं समुब्रवीत् ॥ धातु तेजं दर्शितं त्वं राजपंचरित्रश्वमेधुना
॥ इति आस्तापितं भुत्वा धातु तेजस्तदा ब्रवीत् ॥ यमराज त्वत्प्रशादेन दर्शितो हंचरि
त्रकम् ॥ धन्योसि त्वं यमराज साक्षिभूत भुभो भुभम् ॥ इत्युक्त्वा धातु तेजोसौ यम
राजं प्रणामितम् ॥ तदायमराजोपि प्रहर्षित्वा तमब्रवीत् ॥ धन्योसि त्वं धातु तेज

॥६॥

जीविनोपिप्रदर्शितम् ॥ देवानामपि सर्वेषां दर्शितं न प्रशक्यते ॥ तत्सर्वत्वं प्रदर्शित्वा प्र-
क्रान्तो मम सन्निधौ ॥ सांप्रतं मम राज्ञे त्वं नतिष्ठसि सजीविकम् ॥ मरणान्ने आगमे-
स्थाने मानिष्ठस्वपुरे बुज ॥ इति यमादितं भुत्वा धातु तेजस्ततो ब्रवीत् ॥ गमिष्यामि धर्म-
राज सांप्रतं स्वपुरे ह्यहम् ॥ इत्युक्त्वा धातु तेजः प्रक्रान्तः स्वपुरे तदा ॥ अथासौ धातु ते-
जमात्तपितुः पुरो गताः ॥ वन्दित्वा चरणानि दे प्रहर्षित्वा समाश्रितः ॥ इत्यादि-
बृमुनीन्द्रेण भुत्वा नन्दः स विस्मितः ॥ तथान्येपि भिक्षुगणाः कथां भुत्वा तेनूरुहाः ॥
इति श्रीवज्राचार्यविक्रमानन्दविरचिताया धर्मराजकथायां धातु तेजयमवधारुभिर्गमनप्रस-
सा प्रथमोऽध्यायः ॥

॥६॥

अथशाक्यमुनिर्भगवान् आनंदं दत्तं समववात् ॥ यमपुरा धातुतेजो निर्हृत्य स्वर्गं हे स्थितः ॥ तदा सुह
तज्जना सर्वे वक्षुमित्रादिचागताः ॥ तथा न्ये सं त्रिगोमात्या मुनिजनापि चागताः ॥ धातुतेजं समा लोक्य प
रिपृच्छ मुनिश्वराः ॥ मातापित्रोपि चागत्य धातुतेजं समववात् ॥ कुत्र गत्वा गतो सित्वं राज्यं न्यक्त्य पृच्छ
त् ॥ तदा सौ धातुतेजः पर्यर्षित्वा समाश्रितः ॥ मातापिता मुनिजनान् समा लोक्यैव समववात् ॥ कृतान्त
स्य पुरे गत्वा निर्हृतो हं मुनिश्वराः ॥ इत्यादि सृं परिश्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ धातुतेजः कृतान्तस्य
प्रशंसा वद सर्वथा ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजः समववात् ॥ मातापिता मुनिजनाः श्रूयतां
यमसत्कथाम् ॥ आदौ यमपुरे गत्वा यमस्य दर्शनं कृतम् ॥ यमराजस्तदा मय्यं सत्मानं प्रकृतं वदुः ॥

७

धातुतेजसजीवत्वंकिमायातोसिउचितम्॥ अरुमपिहृतांतायसन्मानं प्रकृतं तदा॥ यमराजभवत्तदा
 ज्यंदर्शनं कर्तुमागतम्॥ इतिमयोदितंश्रुत्वायमराजस्तदाब्रवीत्॥ धातुतेजसमरूपंदर्शयस्वत्वया
 धुना॥ इतियमोदितंश्रुत्वा मया चैवंतिवेदितम्॥ यमराजभवद्रूपंदर्शयस्वत्वयाधुना॥ इतिमयोदि
 तंश्रुत्वास्वरूपंदर्शयेत्तदा॥ एकैवशरीरेदिरूपंरुत्वाचैवंप्रदर्शयेत्॥ धर्मिणाः प्राणिनोदृश्यंशान्त
 रूपंप्रदर्शयेत्॥ किदृशंशान्तरूपंहियमराजस्यसाम्प्रतम्॥ सकातनंदिभुजंचश्वेतवरींस्महेज्ज
 तम्॥ वामेहस्तेपद्मधरंदहितेचामयंवरा॥ नानारत्नाद्यलंकारंपीतांवरपरिहृतम्॥ देवासुर
 मनुष्यातांसेव्यमानंजगत्प्रभुम्॥ स्वर्गमर्त्यचपातालैवासितंप्राणितंहितम्॥ अवीच्यादिनारकेहि

निमग्नं चोद्भूतं सदा ॥ अमृतैव सुवचनं नित्यं चैव प्रभाषितम् ॥ ॥ तथा त्वेयमराजस्य रूपं घोरं भ
यातकम् ॥ पापिनः प्राणिनो दृश्यं कालरूपं प्रदर्शयेत् ॥ कादृशं कालरूपं हियमराजस्य सांप्रतम् ॥ एका
ननं कालरूपं विभुजश्च भयातकम् ॥ दहिने खड्गधरे वामे पाशधरं स्तथा ॥ उर्ध्वे केशलोहिताक्षं दंष्ट्राक
टभीषणम् ॥ वक्त्रिरेव महोज्ज्वलं महातेजोभयंकरं ॥ इदं यमराजस्य रूपं चैव प्रदर्शयेत् ॥ ॥ पापि
नः प्राणिनो दृश्यं हतहतमारयसारयेति भाषितम् ॥ सर्वेषां दुष्टसत्त्वानां तानाशस्त्राभिधातिताः ॥ ए
तादृशं यमराजं मया दृश्यं सुतीश्वराः ॥ तदा सौ यमराजो मे सुप्रसन्नैव सञ्जवीत ॥ धातुतेजकिमर्थस्त्वं स
ज्जीवैव मिहागतः ॥ असत्यं न प्रभाषतं सत्यमेव वदस्व मे ॥ ॥ इत्यादि संवचं श्रुत्वा तदा विज्ञा

पितं मया ॥ यमराज इहा यातः कारणां मे शृणुततः ॥ स्वराज्यं द्रष्टुं कामेन अभ्यारोहेन चागतः ॥ अभ्येनापह-
 तं मय्यं पतित्वा तप्तवालुके ॥ तदा हं प्रत्यागतमार्गं विस्मृत्वा परिरोदितं ॥ एको जन्तुस्तदा गत्यमयं चैव स-
 मववीत् ॥ किं रोदसि धातुतेजः ॥ केनार्थमिह चागतः ॥ इत्युक्त्वा जन्तुना ते तमस्यं चैव प्रबोधितः ॥ कुतः
 समागतो धातुतेजत्वं कुत्र गच्छसि ॥ पृथे समारो आरोहस्तरेयं सप्तवालुकात् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा
 जंतोरंगे समारुहम् ॥ नीयते जंतुना ते नयमपूर्या च सन्निधौ ॥ तदा हं जंतुना ते नत्यक्त्वा अंतर्हितो भव-
 त् ॥ ॥ तदा काशा देवताभिर्मयं चैव समववीत् ॥ धातुतेजकुता यातः कुत्र स्वं गम्यसे क्षुणा ॥ सा गच्छ
 धातुतेजत्वं यमद्वारे कदाचनः ॥ इत्याकाशवाणिं श्रुत्वा मया चैवं समववीत् ॥ ॥ कथमिदानीन्नि

वृत्तोस्मिन्मार्गप्रत्यागतं न हि ॥ तदा काशदेवताभिः पुनरेव सभाषत् ॥ तिर्हृतस्त्वं राजपुत्रस्वदेशं सह
साधुना ॥ तदा हं अप्रमार्गित्वा संचरसेति विषादितः ॥ यमपुरा न द्यागत्य दारपालैः समवुवीत् ॥ कस्त्वं
कुतः समायातः केनार्थे न इह गतः ॥ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा मया चैवं समवुवीत् ॥ अस्ति धर्म
पुरारब्धा ते धर्मकल्पाभिधो नृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिव्रता ॥ तस्यात्मजो धातुतेजनाम्नो
हं राजनंदनः ॥ मया विज्ञापितं वाक्यं श्रुत्वैवं च तथा ब्रवीत् ॥ धातुतेजराजपुत्र आगच्छ यमसन्निधौ ॥
इति विज्ञापयित्वा तु नीयते यमसन्निधौ ॥ ॥ यमराजो पितृदातृमह्यं श्रैव समवुवीत् ॥ केना
र्थं राजपुत्रत्वं यमदारे समागतः ॥ स जीव च राजपुत्र तिर्हृतः स्वपुरे धुना ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा म

याचैवं समवधीत् ॥ स ज्ञात्वापि यमराज भवददर्शितत्वात् ॥ इति मयोदितं श्रुत्वा यमराजः पुरुषितः ॥
 मयैवापि पुरुषित्वा यमराज नमस्कृतम् ॥ ॥ तदा सो यमराजो मेवरंदास्यामि चावधीत् ॥ तव दर्श
 नमात्रेण वरं भूतं परेतराद् ॥ धर्मराज दर्शय स्वराज्यं चरित्रं च मे धुता ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा इतान् प
 रं समवधीत् ॥ इताराज पुत्राय राज्यं चरित्रं च दर्शय ॥ इति यमोदितं श्रुत्वा इतैर्मह्यं प्रदर्शितम् ॥ आ
 दौ चित्रगुप्तस्य गृहं चापि प्रदर्शितम् ॥ घट्गताया जायते जनौर्ययं कर्म पुनैरिखितम् ॥ ततः सर्वचित्रगु
 प्तो मह्यं प्रदर्शितं तदा ॥ चौरादियो तिकालो कैः पापपुरायं च यत्कृतम् ॥ तत्सर्वचित्रगुप्तेन मह्यं चैव
 प्रदर्शितम् ॥ मयापि सर्वदर्शित्वा गंतव्यं चोत्तरे दिशि ॥ आदौ चोत्तरद्वारस्य पशंसां कथयाम्यहं ॥ श्रुत्वा

तां सुतिजताः सर्वे चोत्तरेण मत्तं कथाम् ॥ सुवर्णीरूपनिर्माल्यमार्गभूच्चः समंततः ॥ ॥ तत्रासीत् पारि
जातादिमालतीपुष्पचंपकम् ॥ तथा तेषामप्युत्पलं पुष्पं पुष्पितं च सरोवरं ॥ तत्र तिवासितः पक्षिराजः
सायिकूजितम् ॥ कोकिलादिमयूरैश्च कूजितं सततं स्तथा ॥ श्रीखरादिकर्पूरैश्च सिंचितं मार्गमेव च ॥ त
त्र मार्गसुगंधादिवायुतादिपरिवर्तिता ॥ अनेकसुगंधधूपधूपितं च इतस्ततः ॥ ॥ वीटुडीर्वर्षसंयु
क्तेरप्सरामिश्च वर्तिताः ॥ कीदृशरप्सरसर्वैरम्यमानाति सुंदरा ॥ नवयौवनसम्पन्नाः कामरसेः समन्विताः
गृहीतापुष्पमालाभिर्गृहीतापुंगतास्तुलैः ॥ गृहीताध्वजपटाभिर्गृहीतासर्वसंगलैः ॥ इदृशरप्सरैः सर्व
मार्गमार्गप्रतिष्ठिता ॥ तथा तेषां देवकन्याभिर्गणकन्याभिसंस्थिता ॥ सर्वसंगलवस्तुनिगृहीत्वा प्रतिसं

स्थिता॥ तथा गंधर्वकन्याभिर्गायमानाप्रतिस्थिता॥ तथा किंचिदकन्याभिर्नृत्यन्तामार्गमेव च॥ अनेन च
 सुमार्गेतगतव्यं राजमन्दिरं॥ राजगृहं कथं भूतं स्वर्गारूप्येणानिर्मितम्॥ नवरत्नादिरत्नचित्तं वातायना
 मिश्रोभितम्॥ स्वर्गारूप्यमयेस्तंभैः सोपातैश्च सुशोभितम्॥ नवरत्नादिरत्नचित्तं सिंहासनञ्च स्थापि
 तम्॥ सहस्रकोटैः संयुक्तं शोभितं राजमन्दिरं॥ अनेकपटवस्त्रादिवर्तितं परिशोभितं॥ तथात्येवमगार
 त्नादिवर्तितञ्चातिसुन्दरम्॥ तथात्येवमजपानादिवर्तितं परिशोभितम्॥ अनेन धर्ममार्गेण धा
 र्मिकं नीयते जनं॥ समं व्रीधेर्म्मराजोपि चागत्य सहसा ततः॥ धार्मिकं धर्मराजेन सांजलिनातिवेदितम्
 भवंतभवता दृष्टं आगतोस्मि ह्यहं खलु॥ इत्यादिसंस्कृतांतेन नीयते धार्मिकं जनम्॥ तदामार्गे समासी

तं अप्सराभिश्च पूजितं ॥ अनेकफूलपुष्पादिरर्पितं अप्सरास्ततः ॥ अमृतादिजलेः सर्वैरर्पितं धार्मिकं
जनसम् ॥ ॥ खाद्यभोज्यादिपात्रादिसमर्पितं तथा खलु ॥ धार्मिकं धर्मराजेन राजगृहे प्रवेशितम् ॥ म
णिमुक्तादिरवचितं सिंहासने प्रतिष्ठितम् ॥ तदायमराजो सौ धार्मिकं तं समवधीत् ॥ षट्पत्न्यां जायते जन्तो
धर्मैव प्रतिशस्यते ॥ ॥ धर्महीनं च पापिनं नास्केतीयते खलु ॥ धर्मराजा तीयते स्वर्गं पापेन तत्तत्कं वृजे
त ॥ इत्यादियं कृतांतेन श्रुत्वा ते धार्मिको जनाः ॥ धर्मराजस्य पादाब्जे प्रणम्य स रोगताः ॥ धर्मराजो
पि हर्षित्वा धार्मिकं तं समवधीत् ॥ तस्मात्कारणात् लोको धर्ममेव प्रशस्यते ॥ इत्यादियं कृतांतेन श्रु
त्वा सर्वे प्रहर्षिताः ॥ ॥ एतत्सर्वधातुं ते जराजपुत्रेण कथ्यते ॥ तत्सर्वस्मृतिजनाः सर्वे श्रुत्वा संपा

॥११॥

वज्राचार्यविक्रमातन्विरचितायाधर्मराजकथायांधातुतेजयम् ॥ दारुभिगमनप्रशंसाद्वितीयऽध्याय
वेधिताः ॥ मातापितासुहृत्तजनाः विस्मितासस्यतिष्ठिताः ॥ सर्वमंत्रिणोमात्याश्रुत्वा सर्वस्य वेधिताः ॥
इतिश्री ॥ अथासौ च धातुतेजोमातृपितृन्मुनिजनान् ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य प्रशंसां च समब्रवीत् ॥ अ
यतां मुनिजनाः सर्वे कथयामि समासतः ॥ सुवर्णारूपनिर्माल्यमार्गो भूच्च समन्ततः ॥ ॥ तस्मिन् मार्गे सु
गंधादिप्रवहन्ति सुवासताः ॥ क्वचित्पारिजातादिमालतीपुष्पपुष्पितम् ॥ क्वचित्कुलपुष्पादिपुष्पितं प
रिशोभितम् ॥ क्वचित्पाटलपुष्पादिपुष्पितं च समन्ततः ॥ क्वचिद्वेधिवृक्षेनाद्यादितं परिशोभितं ॥ क्वचित्
त्यगोधवृक्षेनाद्यादितं परिशोभितम् ॥ ॥ क्वचिच्छूटवृक्षेनाद्यादितं च सुशोभितम् ॥ क्वचित्बटवृक्षे
नाद्यादितं परिशोभितम् ॥ क्वचित्प्रेक्षवृक्षेनाद्यादितं परिशोभितम् ॥ क्वचिच्चम्पकवृक्षेनाद्यादितं परि

॥११॥

शोभितम् ॥ क्वचित् शीतवारिणा पूरितं च सरोवरम् ॥ क्वचिदुष्णवारिणा पूरितं च सरोवरम् ॥ तत्रासीत् राज
हंसादि वकुलं च तिवसितं ॥ चातकादि पक्षिगणा कुजितं च स नो हरं ॥ सारसादि पक्षिगणा कुजितं परि
शोभितम् ॥ तथा च गह्वरे रस्ये जंतुभिर्वसितं सदा ॥ ॥ सिंहादिव्याघ्रजंतुना वासितं च समंततः ॥ मृगा
दिवनजंतुना वासितं परिशोभितम् ॥ क्वचित् कोकिलपक्षिभिर्वसितं पति कुजितम् ॥ क्वचित् शुकपक्षि
भिर्वसितं परि कुजितं ॥ क्वचित् मयूरपक्षिभिर्वसितं पति कुजितम् ॥ ॥ अनेन च विपिनैः समासु
क्तं सुशोभितम् ॥ तथा च क्वचिद्वापीपतारां च मार्गमार्गेषु वर्तते ॥ अनेन च सुमार्गेणा प्रक्रमित्वा वलोकित
म् ॥ ॥ तस्मिन् स्थाने स्वर्गारूपं राजगृहं च निर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं नातां द्रव्यैः प्रपूरितम् ॥ सहस्रको

श्वेः संयुक्तं रम्यमानाति सुन्दरं ॥ क्वचित्कोशे धान्यपूरीतं नुलं च तथैव च ॥ क्वचित्कोशे यवापूरीतं कदाचं पूरितं
 तं क्वचित् ॥ क्वचित्कोशे माषपूरीतं कुलाथं पूरितं क्वचित् ॥ क्वचिच्च राजिकापूरीतं सर्वपंचतथा क्वचित् ॥ क्वचि
 त्कोशे दधिपूरीतं दुग्धं चैवं तथा क्वचित् ॥ क्वचित्कोशे घृतपूरीतं यवागुंच तथा क्वचित् ॥ ॥ क्वचित्कोशे म
 रीच्यादि जीरकं पूरितं क्वचित् ॥ क्वचित्कोशे लवंगादि पुंगीफलं तथैव च ॥ क्वचित्कोशे तामूलं च नारीकेलं
 तथा क्वचित् ॥ तानां रंगिका वस्त्रे च क्वचित्कोशे प्रपूरितम् ॥ ॥ क्वचित्कोशे यवस्त्रादि पूरितं च सुशोभि
 तम् ॥ क्वचित् वीजपुरकादिना तानाफलैः समन्वितम् ॥ क्वचिच्च हरितक्यादि भैषज्यं यरि पूरितम् ॥ क्वचित् म
 रीसुक्तादिना ताना रत्नैः समन्वितम् ॥ क्वचित् स्वर्णीरूप्यादिना ताना धातुः प्रपूरितम् ॥ ईदृशे च राजगृहे दानपु

रायकृताजनाः॥ विमानोपरिसंस्थाप्यनीयतेचतुर्पालये॥ सिंधुराशिचयात्राशिप्रकृत्वासुप्रवेशितम्॥
तदादानधर्मिकालोकाःसुखात्येवसमाश्रिताः॥ रसायनातिअन्नादिप्रभुत्वापरिपालिताः॥ कौशेयानिच
वस्त्राणिप्राहताचसमाश्रिताः॥ सुवर्णादिभूषणातिसंदितातिसमाश्रिताः॥ ॥यंयंदानं कृतंयेनतत्तत्त
स्फुल्लचभुजितः॥ अश्वदानं कृतंयेनअश्वारुह्यसमाश्रितः॥ हस्तिदानं कृतंयेनहस्त्यारुह्यसमाश्रितः॥
स्थदानं कृतंयेनस्थारुह्यसमाश्रितः॥ शर्यादानं कृतंयेनशैय्यारुह्यसमाश्रितः॥ ॥एतत्सर्वमया
लोकप्रत्यागतं सुतिष्ठितम्॥ तस्मात्कुर्यात्मानवेतनधर्मदानैवतिष्ठितम्॥ धर्मेणवर्द्धतेराज्यं धर्मेण
धनवान्भवेतधर्मेणसुखमाप्नोतिधर्मेस्वर्गपरायणम्॥ ॥दानं व्यंगुरवेदव्यं दानाद्वैलभ्य

ते सुखम् ॥ दानात्तु वैलभ्यते मोक्षं दानाद्वैलभ्यते धनम् ॥ दानात्संहरते शोकं दानाद्वैदुःखता शनम् ॥ दानात्सं
 लभ्यते मित्रं दानाद्वै सर्वशान्तिकं ॥ दानेन तुल्यभ्यते शौर्यं पुष्टिं दानेन तुल्यभ्यते ॥ दानेन तुल्यभ्यते वश्यं दानेन तु रि
 पुना शतम् ॥ दानेन तुल्यभ्यते मोक्षं दानेन तु स्वर्गमाप्नोति ॥ दानेन तु सिद्धिं संप्राप्य दानेन परमं पदम् ॥ ॥ त
 था च भृशं राजे दुर्धर्मकल्पाभिधौ नृप ॥ रात्रीं दिवं बुद्धधर्मसंघं चैव तथागतं ॥ तामोच्चारणमात्रेण
 सर्वपापं प्रणाशयति ॥ सदा देवा र्चयन् ध्यातुं जापयः कुरुते नर ॥ सोऽपि सर्वपापहरं स्वर्गं चैव गमिष्यति
 इति ज्ञात्वा भवन्तीति विरक्तं च सदा भज ॥ देवालयं धर्मशालां जीर्णोद्धारं करोति यः ॥ सोऽपि सर्वपापहरं
 सुखावल्यां गमिष्यति ॥ ॥ इत्यादि यं धातुतेजं समा लोको वमादि शत ॥ अन्त्येऽपि धातुतेज दान फ

लंबदस्वहि॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातु तेजसमववीत्॥ सर्वेषां मपि दानां तां अन्त दानं प्रशस्यते॥ त
द्यथा सौधर्मराजो लोके श्वरो जितात्मजः॥ बाह्यरूपमायायस्वर्गलोके सगच्छति॥ तत्र देवा लये सर्वे
समाचरन् दीतवत्॥ तत्र सुकुराडलोनाम देवपुत्रो दरिद्रितः॥ दुःखितः क्लेशभिन्नात्मा दुर्भगो दानमात्र
सः॥ तं संपश्यन् स मुहुर्तु सहसा समुपाचरत्॥ शनैतस्य गृहद्वारे समुपाश्रित्य तिष्ठति॥ तं दारसमुपा
सीतं विलोक्य समसुकुंडलः॥ कस्त्वं किमर्थमायात इत्येवं परिपृच्छति॥ तेनैवं परिपृष्टे सैवात्मनो
र्थमुदुःखितः॥ तत्रैव शनैस्तस्मै संपश्यंश्चैव समववीत्॥ बाह्यरूपं हं महाभाग हरिदेशादिशग
तः॥ क्षुत्पिपासाभिस्तप्तोऽस्मि तन्नो ग्यं मे प्रदीयताम्॥ तेनैव याच्यमानो सौ देवपुत्रः सुकुराडलः॥ हृद

न्दीनस्वरूपं पश्यं वदं त्येवं तमानतः॥ ब्राह्मणं किं प्रदास्यते किंचिद्वस्तु न मे गृहे॥ तत्क्षमस्वापराधं मे प्रार्थया
 न्यमितो व्रजत॥ इति ते नोदितं श्रुत्वा वदत्येवं द्विजः सतं॥ किंचिदपि प्रदातव्यं श्रुत्वा स्तारं वदितस्य मे॥
 यदितदीयते किंचिदप्यत्र सरां व्रजे॥ इति तदुक्तमाकर्ण्य देवपुत्रः सुदुराटलः॥ किञ्चिद्वस्तु गृहे द्रष्टुं
 विश्य पश्यते श्वसन्॥ तदा तस्य जगद्गुरुः कृपा दृष्ट्वा तु भावतः॥ तत्र गृहे समुद्रूता महदैश्वर्यसम्पदः॥
 तदा तस्य गृहे तत्र कोशागारेषु सर्वतः॥ भाराढानि विविधैरत्नैः पूर्याति सर्वथा तुभिः॥ अन्नैश्च भोजनैश्च
 चैः पानैर्दिव्यामृतैरपि॥ दिव्यचीवरवस्त्रादि सर्वालंकारभूषणैः॥ सुगंधिद्रव्यपुष्पैश्च परिपूर्याति सर्व
 तः॥ विलोक्य समुदाश्चर्य समालुलितमानसः॥ अहो किमिदमाश्चर्यं स्वप्नं वा दृश्यते मया॥ इति

चिंत्यभूयोपि समीक्ष्यैवं विचिंतिते ॥ नूतनमयं महाभिज्ञः पुरुषो मङ्गलगतः ॥ यस्य दर्शनमात्रेण लक्ष्मी
जीता ममेदृशी ॥ इति तिष्ठिंत्यचित्तेन देवपुत्र सतं दितः ॥ सहसोपेत्य तं विषं भाषते स्वमादरात् ॥ नम
स्ते वात्सराश्रेयस्कचित्ते कौशलंतनौ ॥ प्रविशान्न गृहे स्माकमनुग्रहीतुमर्हसि ॥ इति तनोदितं श्रुत्वा वात्स
राः संप्रसादितः ॥ सहसोत्थाय तं गेहं प्रविशति विलोकयन् ॥ तत्र स सुप्रसन्नात्मा देवपुत्रसुकुलः ॥ वा
त्सरांतं प्रतिशुष्यत्वा स ते च यते मुदा ॥ प्रवार्य दुष्पपटादिचीवरैः शूक्ष्मकोमलैः ॥ मण्डयित्वा च सर्वाङ्गं
सर्वालंकारभूषणैः ॥ दिव्यरसाग्रसुखादेराहारैरमृतोपमैः ॥ वर्णागंधरसोदारैर्भोजयंति समादरम् ॥ त
त्सत्कारं समा लोकवात्सराः संप्रसादितः ॥ मुक्ताभोग्पयथाकामं ददात्यस्मै शुभाषितम् ॥ स्वस्तिते मंग

॥१५॥

लभूयात्सर्वदापिसमंततः॥ तिष्ठतु ते गृहे लक्ष्मीः सदा सद्धर्मसाधिनी॥ भवतु ते सदा शुद्धं चित्तं सद्धर्मलाल
सं॥ सिद्धतु ते भिलाषश्च संवृत्तिकार्यसाधनम्॥ सदैतच्छुसुसंपत्ति सुखं भुक्ता हितार्थं भूत॥ त्रिरत्न भज
नं कृत्वा तिसृचरत्नमुदाशुभे अहंगच्छामि जेतर्षेरुद्याने सौगताश्रमे॥ विश्वभुवं मुनिं दंसं द्रष्टुं वंदितुमुत्स
हे॥ इति ते न समादिष्टं ति शम्भुसु कुराडल॥ प्रबोधितस्तथेत्युक्त्वा पृथुत्येव द्विजं चत॥ अवश्यं सत्यमा
ख्यातुमर्हसि मे पुरो द्विज॥ ॥ देवो सिमात वो वा त्वं दैत्येन्द्रो वा महर्द्धिमात॥ कस्यापि विद्यते नेष्टक रूप
धर्मानुभावत॥ यथा त्वमिह मां पश्यं तथा को त्वो नु पालयेत्॥ ॥ इति ते तौ दितं कृत्वा बालराः स प
सादितः॥ देवपुत्रं तमा लोका वदत्येवं प्रबोधतैः॥ न देवो मातवो नैव दैत्येन्द्रो वापि वास्यहम्॥ बोधिसत्त्वो-

॥१५॥

स्य हं सर्वसत्त्वहितार्थसंभरः॥ बोधिचर्यावृतं धत्वा पश्यंस्सत्त्वात्सुदुःखिनः बोधयित्वा प्रयत्नेन योज
यित्वा सुसम्बरे॥ एवं सर्वत्र लोकेषु दुःखिनः पापिनोऽप्यहम्॥ बोधयित्वा स्वयं पश्यन् योजयेयं सदा शु
भे॥ तथा हं स्वयमा लोकसर्वांस्सत्त्वा प्रबोधयन्॥ बोधिसार्गे प्रतिसृज्या गच्छेत्तत्र जिताश्रमे॥ ॥ इति
तेन समादिष्टं तिष्ठाम्यसप्रमोदितः॥ सरत्नदक्षिणां दत्त्वा तस्यैवं च प्रभाषते॥ अहो गुरा मयं क्षेत्रं सर्व
दोषविवर्जितम्॥ यत्राद्यरोपितं बीजमद्य संपद्यते फलम्॥ धन्योऽस्ते पुरुषाः सर्वे ये त्रिरत्नसुभक्तिका
सदा धर्माभूतं पीत्वा संचरन्ते जगद्भित्ते॥ अहमपि गमिष्यामि जेतारामे जिनाश्रमे॥ विश्वभुवं मुनीं डं
तुं द्रुमिदं ससांघिकं॥ तदहं भवता सादृत्यं तत्र गंतुं समुत्सहे॥ तन्मां नीत्वा मुनीन्द्रं तं संदर्शयितुमर्हति॥

इति संप्रार्थिते तेन वासराः ससुकुण्डलं देवपुत्रं तमालोकाप्रतिविवीतिवोधयत् ॥ अहमत्यत्र
लोकेऽपि सत्त्वान्य इत्यनूपवोधयत् ॥ बोधि मार्गेति युज्यैवंगमिष्यापितदाश्रमे ॥ त्वमेव प्रथमं गत्वा त
त्र जेताश्रमे वने ॥ विहारे स्थं सुतींद्रं तं संदर्शय स सांघिकम् ॥ तत्सद्गर्भमृतं पोत्वा संवोधिति हिता
शयः ॥ त्रिरत्नं भजतं कृत्वा संचरस्व सदाशुभे ॥ इत्युक्त्वा समहासत्त्वो वासराः प्रस्थितस्ततः ॥ अंतर्हि
तः क्षणादहिरिवाकाशे भिगच्छति ॥ तद्दृष्ट्वा देवपुत्रो सौ सुदाश्चर्यकुलाशयः ॥ तत्वाकाशे सुहृः पश्यं
श्रिरेणागच्छते गृहे ॥ तत्र सन्वालयामीनां वासरां तमनुस्मरत् ॥ तदुपदिशमादायतिष्ठते
संचरं शुभे ॥ इत्यादि संधातुतेजं संपश्यंश्चैव मब्रुवत् ॥ अन्नदातं महोदारं सर्वदुःखविबर्जितम् ॥ य

वाद्यरोपितं बीजमद्यसंपद्यते फलम् ॥ इत्यादिसंवचं श्रुत्वा धातुतेजसमवुवात् ॥ महाराजधर्मक
ल्पलोकातां मोक्षहेतवे ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य महात्म्यं कथितं मया इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनि
जतास्तदा ॥ सर्वा मंत्रिगणो मात्या विस्मिताः संप्रति स्मृताः ॥ इति श्रीवज्राचार्यविक्रमातंदेवि
रचितायां धर्मराजकथायां यमस्य पूर्वद्वारानुसंसाधायः ॥ अथावोचत् धर्मकल्पः स्वात्म
जं धातुतेजकम् ॥ यमस्य पश्चिमद्वारस्य कथयस्व चरित्रकं इत्यादिसंजनकं तं धातुतेजः समादिशत् ॥
तात धर्मकल्पकथयामि समासतः ॥ तत्रादौ पश्चिमे द्वारे स्वर्गारूपमयं सृतिः ॥ तत्रापि मार्गे
सर्वत्र अप्सराभिः सृति स्मृताः ॥ काभिर्जलघटं गृह्यकाभिश्च बालव्यं जनम् ॥ काभिः पुष्पमालाभिर्ग

१७

हित्वा च समाश्रिताः॥ कामिर्धर्मध्वजं च चामलं सगुरांतथा॥ तथा ते किन्नरकन्याभिर्गीतंगानं प्रति
स्थिताः॥ तान् तारागैः सुस्वरैश्च गायमाता समाश्रिताः॥ तथा ते गंधर्वकन्याभिर्वीद्यमाता प्रतिस्थिताः॥ मृदं
गरुकापटहादिना तावाद्यैः प्रवादिताः॥ तथा ते देवकन्याभिर्धर्मश्लोकप्रभाषिताः॥ अनेकध
र्मशास्त्रादिभाष्यमाता प्रतिस्थिताः॥ तथा च पश्चिमे द्वारे धर्मशालांश्च निर्मिताः॥ क्वचित् बुद्धविहारं च ति
र्मितं च समंततः॥ क्वचिद् धर्मविहारं च निर्मितं च शुशोभितम्॥ क्वचिन्मंथविहारश्च निर्मितं परिशोभित
म्॥ अनेकदेवालयश्चापि निर्मितं च समंततः॥ अनेकधर्मशालाभिः निर्मित्वा परिशोभिताः॥ अनेक
दातृशालाभिर्निर्मितां च समंततः॥ तथा पात्नीयशालाभिर्निर्मिता परिशोभिताः॥ वापीयतारुधाराभिः

१८

निर्मिताचसमंततः ॥ तथा क्वचिदेवमूर्तिनिर्मिताप्रतिष्ठापिता ॥ तथा क्वचित्सिंहरुध्रजंनिर्मितं प्र-
तिसंस्थितम् ॥ क्वचित्मयूरध्वजं च निर्मितं च समंततः ॥ देवताप्रतिमाभिश्च निर्मितापरिशोभिताः ॥ त-
स्मिन् द्वारे रत्ने मयं राजगृहं सुनिर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं तातारतैः प्रपूरितम् ॥ सुवर्णरत्नमयं
स्तंभं सोपातं च तथैव च ॥ वातायनं तोरणं च रत्नमयं सुशोभितम् ॥ पटलानि च रत्नानि शोभितानि स-
मंततः ॥ सुवर्णरत्नध्वजादिपटवस्तं वित्तम् ॥ सुवर्णरत्नसूत्राणि वेष्टितानि वहिस्तथा ॥ ईदृशे च रा-
जगृहे तीर्थसेवाकृता जनाः ॥ रत्नविमाने संस्थाप्य तीर्थे च यमालयेत् ॥ सिंधूराणि च यात्राणि प्रकृ-
त्वा सुप्रवेशितम् ॥ तदा तीर्थिका लोकाः सुरात्येव समाश्रिताः ॥ कौशेयानि च वस्त्राणि प्राञ्चता च स-

॥१८॥

माश्रिताः॥ सुवर्णादिभूषणातिमंदितातिसमाश्रिताः॥ ॥ एतत्सर्वमया लोकनिर्घृतीहं सुतीभराः
तस्मात्कुर्यात्मानवेततीर्थस्नानं सुतिश्रितम्॥ तीर्थस्नानं प्रकृत्वा तु वतधर्मापिकारयेत्॥ वतधर्मानु
भावेतहरतियमशासनम्॥ ॥ इत्यादिषु धातुतेजं समालोक्य वमववीत्॥ तीर्थस्नानस्य माहात्म्यं
कथयस्व महाविभो॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजसमादिशत्॥ एकोऽङ्गुः शीलिको भिक्षुस्तीर्थसेवानु
भावतः॥ उद्गारो भूत्कथां वक्ष्ये भृगुः पृथिवीपति॥ ॥ अस्ति राजतधर्मकल्पकावेरी नगरोत्तमे॥ ॥
श्रेष्ठिरेकः कुशीदश्च नास्तोदारिद्र्यदुःखिनः॥ तस्य दौष्युत्रावस्ति दहलो बालकस्ततः॥ कुशीदश्चैष्ठिश्चै
कस्मिन्समये सराङ्गागतम्॥ ॥ तदा पितृकालगते ज्येष्ठपुत्रेण भाषितम्॥ अरे मातर्महं हेनतिष्ठ

॥१८॥

यत्रेमितंगच्छ॥ इत्युक्त्वा मातरं चान्नं पानैरपि न दीयते॥ नित्यं परुषवाकेन विशहेरा प्रतियुति॥ तदा मा
तृपदे पितृत्वाभ्यां दद्यात्पुनः पुनः॥ पुनर्न ते संगतं भूयात्कदापि कुशलं न हि॥ इति तत्तुक्तमाकर्ण्य मातरं पा
देन पृष्ठातिर्गतः॥ तदा सैश्वर्ये पुत्राय कुशुरोगे रापीडितः॥ हस्तपादपरगण्डित्वा वहिर्गन्तुं न शक्यते॥ अ
थ चिंतयामास हाहा कष्टतरं मम॥ अधुना किं करिष्यामि कुत्र गच्छाम्यहं नुभो॥ इत्युक्त्वा वीडयामासेन स्व
गृहादहिर्निर्गतः॥ ततः पक्षत्रये श्वेषु त्रिकालगतो भवतु॥ मातृदोहेन पापेन नरके नीयते ततः॥ यम
इतः परिगृह्य विरामूत्रेषु क्षिपति तः॥ तदुद्धृत्य अयोमये गृहे समीपनीयते॥ ततो भ्यंतरे प्रविष्टः कपाटं
पिहितं द्भ्रतम्॥ प्रविष्टमात्रे मष्टकेऽयोमयं चक्रं समुद्रवम्॥ आदीप्तचक्रं शिरसि भुमति सततं तदा॥ त

॥१९॥

दाचक्रं भुमेनैव पूयं शोणितं प्रसृतं ॥ पूयं शोणितं हारेण ततः सकथ्यते भृशम् ॥ अहो हि वेदना कस्य केनै
व दुष्कृतेन च ॥ मेरुक्षको जना कश्चिदागच्छति उदीरितः ॥ अथ तस्मिन् गृहे काशात् शब्दो निर्गतस्तत्र
रम् ॥ केन रक्षति दुष्टत्वं पापात् मा मा तृक्षकः ॥ ततः शतवर्षपर्यंतं चक्रं भुमितं मष्टके ॥ शतवर्षगते त
स्मै तिष्ठास्य तद्गुहा ततः ॥ तैथ्यात्येनारके तस्मै नीयते यमकिं करैः ॥ अंधकारे मरुतारके पादौर्वधा
सुनीयते ॥ तत्रापि वर्षपर्यंतं दुःखं भुक्त्वा प्रतिष्ठिता ॥ ततो मरुतारकाद्भुत्वा नीयते शीतनारके ॥ तत्रापि
नीयते शीतैर्जलकुरोऽपक्षिप्रच ॥ तदा सौ श्रेष्ठिपुत्रो हौदेवेति प्रहरोदिताः ॥ अहं पूर्वकृतं पापं न जाना
मि ततो धुना ॥ तत्रापि वर्षपर्यंतं दुःखं भुक्त्वा समाश्रितः ॥ तदुदकात्समुद्भूत्य अग्निघटेषु शीयते ॥ तत्र

॥१९॥

पिवर्षपर्यंतं अग्निकुरोऽपक्षिप्रिच॥ तदासौ श्रेष्ठिपुत्रो ह्यमातेति प्ररोदितः॥ तदा चाग्निप्रदो हेतुहस्तपा
दोऽप्यखरिडितो॥ ततोऽग्निकुराडुद्धृत्य हीनकूले प्रजायते॥ ॥ जायते कुशीदपुत्रो भूत्वा भोग्यं यथोप्ति
तम्॥ मातुः दोहेन पापेन कुशुरोगेन पीडितः॥ तदासौ उशीलमिश्रुस्तीर्थसेवास्य कुर्वितः॥ तीर्थसेवानुभा
वेन कुशुरोगं हरेत्तदा॥ भूत्वा सुशीलमिश्रुर्धर्मकायं भवेत्सदा॥ तीर्थसेवानुभावेन सर्वपापं हरेत्तदा
स्य तत्पुण्यानुभावेन मोक्षं पाप्मसुतिर्हती॥ ॥ इत्यादि संधातुतेजं समालोक्यैव सववीत्॥ तीर्थसेवाम
होदारमित्युक्ता सस्य मोदितः॥ तदा धातुतेजोसौ मातुः पितृत्वं सववीत्॥ महाराजधर्मकेत्य सर्वमया
वलोकितम्॥ यमस्य पश्चिमद्वारस्य महात्म्यं कथितं मया॥ इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजना

॥२०॥

स्तदा ॥ सर्वा मंत्रो गणो मात्या विस्मिताः संप्रबोधिताः ॥ ॥ इति श्री ब्रजाचार्य विष्णुमानन्द विरचि-
तायां धर्मराजकथायां यमस्य पश्चिमद्वारानुशंसाध्यायः ॥ ९ ॥ अथा बोचक्रमकल्पः स्वात्म-
जं धातुतेजकम् ॥ यमस्य दक्षिणाद्वारस्य कथयस्व चरित्रकम् ॥ इत्यादि संजनकं तं धातुतेजः समादि-
शत ॥ तात धर्मकल्पकथयामि समासतः ॥ ॥ तत्रादौ दक्षिणोद्वारे तासु लोहमयं सति ॥ तन्मार्गे
लोहकोलैश्च कालितं च समंततः ॥ तथा चक्षुरधारे पिष्वर्तते समंततः ॥ क्वचित् मार्गे करावश्च पवर्त-
ते समंततः ॥ ॥ क्वचित् प्रवालुकाश्च सारिता समंततः ॥ क्वचिदग्निस्कंधं च पवर्तते समन्ततः
अस्मिन् लोहकालमार्गे सेतुं छिन्नकः पापिनः ॥ यम इति गृहीत्वा वैशासनाश्च पवर्तते ॥ अरे पापित्वया

॥२०॥

न सितुश्चिन्नं प्रकुर्वित ॥ इत्युक्त्वा यम इति हिताय तेनो रुकी लके ॥ तदा पापीनो लोकाः प्रविद्धपादतले निशुम् ॥
कीलेन पादतले विद्धपादस्य राटं भवेत्तदा ॥ यादस्य राटं तपीडित्वा हा दैवेति परोदिताः ॥ ॥ तथा मार्गेश्वरे
धारे नीयते यम किं करे ॥ अरे पापित्वया पूर्वधर्मस्य मार्ग प्रणाशितं ॥ इत्युक्त्वा पापिनो लोकाः नीयते श्वरधार
के ॥ ॥ तदा पापिनो लोकाः हा दैवेति परोदिताः ॥ यादस्य राटं तपीडित्वा हा मातेति परोदिताः ॥ तथा च पापि
नो लोकाः नीयते तत्र बालुके ॥ पादौर्वद्धायम इति शासनां च प्रकुर्वति ॥ ॥ अरे पापित्वया पूर्वप्रतिन
त्र प्रणाशितम् ॥ इत्युक्त्वा यम इति हिं प्रसुप्तेन प्रबालुके ॥ तदा च पापिनो लोकाः हा मातेति परोदिताः ॥
मया पूर्वकृतं पापं फलं भुक्तेति रोदितः ॥ तथा च पापिनो लोकाः अग्नि कुंडेषु क्षिप्ति च ॥ सर्वाङ्ग प्रदाहि

॥२१॥

न्याहामातेतिप्ररोदितः॥दरदिरपियमइतैस्ताद्यमानंदिवानिशी॥
वितः॥तेतयापेनकर्मराअतिनादाहितंभूसम्॥तथाक्वचिल्लोहमयंस्त्रीपुरुषंनिर्मितंवरुः॥तस्यगर्भे
अङ्गारान्तिपूरितंसततंतथा॥परस्त्रीगमनंपुंसांआलिङ्गितंदिवानिशी॥अरेपापित्वयापूर्वपर
स्त्रीगमनंसदा॥तत्यापकर्मरोति यमइतैःप्रतापितम्॥परपुरुषगमनंतारींआलिङ्गितंतथा
खलु॥अरेपापित्वयापूर्वपरपुरुषगमनंसदा॥तत्यापकर्मरोति यमइतैःप्रतापितम्॥एतत्सर्वमया
लोकातिर्हंतोहंसुतिश्वरा॥तथाक्वचित्तलोहमयंसुरीश्वापिसुतिर्मितम्॥तत्सूर्यापापितोलोकाःसमा
श्रित्यप्ररोदिताः॥अरेपापित्वयापूर्ववालात्तांषाराद्यातितम्॥इत्युक्तायमइतैर्हिदरोनतादातंभूसम्

॥२१॥

तथा क्वचित्स्रोहं कुंभे तैलं च हरितं सदा ॥ तत्कुंभे पापितो लोकाः प्रक्षिप्त्वा क्वथितं सदा ॥ तदा पापितो
लोका हौ देवेति प्रोदिताः ॥ अरे पापित्वया पूर्वसांघिकं द्रव्यं हरितम् ॥ स तत्कर्मविपाकेन तैलं कुंभे प्रक्षथि
तम् ॥ इत्युक्त्वा यम इति हि प्रक्षिप्तं तैलं कुंभके ॥ तथा च विरामूत्रकुण्डे प्रक्षिप्तं पापितं क्वचित् ॥ तत्र स्थ पापितो लो
का हौ मातेति प्रोदिताः ॥ तदा यम इति हि प्रोवाच पापितं ततः ॥ अरे पापित्वं पूर्वपरद्रव्यं प्रहरितम् ॥ स त
त्कर्मविपाकेन तिसृगं विरामूत्रके ॥ ॥ तथा च जलौककुण्डे प्रक्षिप्तं पापितं सदा ॥ तत्र स्था पापितो लोका
हौ देवेति प्रोदिताः ॥ तदा यम इति हि प्रोवाच पापितं ततः ॥ अरे पापित्वया पूर्वपरद्रव्यं प्रहरितं ॥ स तत्कर्मवि
पाकेन जलौकया प्रभक्षितम् ॥ क्वचित् पापितो लोकाः सूर्यकुण्डे प्रक्षिप्ति च ॥ तत्र स्थ पापितो लोका वक्तुं नापि

॥२२॥

पुशङ्कुयुः॥ अरेपापित्वयापूर्वपरद्वयं परहरितम्॥ सतत्कर्मविपाकेन सर्पेणापि प्रभक्षितम्॥ ॥ ततो
नरकपालाहूतारात्रीदिवं भुमंति च॥ केचि व्याघ्रसुराहता केचि सिंहसुरास्तथा॥ केचित् सर्पसुराहताः केचि
कोलसुरास्तथा॥ केचित् भ्रातृसुराहताः केचित् गृध्रसुरास्तथा॥ ॥ केचित् क्रोशसुराहताः केचि
काकसुरास्तथा॥ केचित् स्थूलतनयना केचि दुर्धशिरोरुजाः॥ केचि हतास्थूलदंष्ट्रा केचि दूताभयङ्कराः॥ स
तैर्हैतैः शतसहस्रैः भुमंति नारके खलुः॥ खड्गमुज्ज्वलमुद्दालं त्रिशूलं दण्डं मेव च॥ गृहीत्वा सततं हतैर्भुमं
तिनारके खलु॥ सतत्सर्वं मया लोक्य निर्हतो हं मुनीश्वरा॥ इत्यादि संधातु ते जं पुनरेव मभाषं॥ धातु ते ज
महाभिज्ञा पापिनो नीयते कथम्॥ तत्सर्वं कृहि भूपाल सर्वसत्त्वार्थकारणात्॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातु

॥२२॥

तेजःसमववात् ॥ मुनीश्वराः पृथ्यापतिपापितंतीयते कथम् ॥ पाशेनवद्वादरादेतताश्चमातेतनीयते ॥ स्व
स्वकर्मातुसारैः तीयते यमकिंकरैः ॥ ॥ जम्बूद्वीपात्सहस्राण्योजतातिसृतिरभूत् ॥ मृत्युभूतेयम
पूर्यावर्षमेकेनयातिहि ॥ तस्मिन्मार्गे लोहकालंकीलितश्चसमंततः ॥ लोहकालात्तयमहृतैः प्रतातंतीयते
किल ॥ तत्शासनांपराशाया मार्गचनिर्मितंकिल ॥ तथाचाष्टसहस्राण्योजतातिसृतिरभूत् ॥ ॥ त
स्मिन्मार्गे अङ्गराजिप्रसारितंसमंततः ॥ पापितंयमहृतैर्हिप्रतातंतीयते किल ॥ तत्शासनांपराशाया
अग्नियान्तंप्रदापयेत् ॥ तथानवसहस्राण्योजतातिसृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे कराट्कातिप्रसारितंतम
ततः ॥ पापितंयमहृतैर्हिप्रतातंतीयते तथा ॥ तत्शासनांपराशायाउपातरूपदापयेत् ॥ तथादशसहस्रा

शो योजनाति सृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे अंधकारं सदा भूतं समंततः ॥ तन्मार्गे पापिनं लोकं प्रदेरितं सदा किलः
 तन्मार्गे कान्तसर्पेणा दष्टितं पापितं सदा ॥ २२ ॥ तत्शासतां प्रणाशाय दीपदानं प्रदापयेत् ॥ एतत्पुराणा
 नुभावेन अंधकारं प्रमुच्यते ॥ एकादशसहस्राणि योजनाति सृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे शीतजलं प्रवाहितं स
 दा ॥ तत्तस्मार्गे पापिनं लोकं प्रतानं तीर्यते खलु ॥ तत्शासतां प्रणाशाय जलदानं प्रदा
 पयेत् ॥ एतत्पुराणा नुभावेन जलेन वाहितं न हि ॥ द्वादशानि सहस्राणि योजनाति सृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मा
 र्गे वैतरणीति दीपवाहितं सदा ॥ २३ ॥ तन्नद्यां पूय रक्तञ्च कफञ्चैव प्रवाहति ॥ तन्नद्यां यमं हतैर्हि पा
 पिनं च प्रवाहितं सदा ते पापितो लोकास्त्रिरत्नं च सदा भजेत् ॥ एतदुत्तरं प्रणाशाय दीपदानं च प्रदापये

त॥ एतत्पुराणानुभावेनैवेतराणां प्रतारयेत् ॥ एतत्सर्वमया लोकपतिर्हन्तुमुक्तिश्चरा ॥ इति प्रभाषितं
श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ ॥ राजा धर्मकल्पोऽपि विस्मितं संप्रमोहितम् ॥ यमपुर्यां कथां श्रुत्वा
सर्वेषां च तत्तूरुहः ॥ पुनरपि धातुतेजो जनकं तं समब्रवीत् ॥ तात धर्मकल्पयमपुर्यां कथां शृणु ॥ ये चा
पि पापिनो लोकाः परधनं प्रमूष्यति ॥ ते गृहीत्वा यम इतैर्वधागारे प्रवेशति ॥ हस्तपादोपरि गृह्य लोहकीलं
प्रकीलति ॥ ये चापि पापिनो लोकाः गुरुनिद्रां करोति च ॥ ते हृदये यम इतैर्मुकुलेन प्रहसति ॥ ये चापि पापि
नो लोकाः परकथां शृणोति हि ॥ ते च श्रोत्रे यम इतैर्लोहसूकेन विद्धते ॥ ये चापि पापिनो लोकाः परहिंसां क
रोति च ॥ ते चापि जीवहरे इतैर्अग्निकुरोऽपक्षिप्रति ॥ ये चापि पापिनो लोकाः शिशुघातं करोति हि ॥ जलौ

॥२४॥

ककुरोदेतेक्षिप्रंशासतांचपकुर्वति॥येचापिपापिनोलोकाःपितृडच्यंयमुष्यति॥तेचसुरवेयमश्नैर्लोह
कीलंयविद्धति॥॥तथास्मात्तापिताभ्रातृबंधुमित्रवियोगिताः॥तेचपापिनोलोकानरककुरांउपक्षि
प्रति॥तेचअङ्गेकमिकारैर्दृष्टंसर्वदाकिलः॥तस्मात्तयेमानवालोकाधर्ममेवप्रकारयेत्॥धर्मराहर
तेपापंधर्मराडुःखताशतम्॥धर्मरायमश्नैर्हिशासनातकरोतिहि॥॥तस्मात्तद्धर्मसमोनास्ति
इहलोकेपरत्रच॥इत्यादिसंधातुतेजंसमालोकैववादिशत्॥अथाकंधर्मराजोहिमवातेवभवन्तिहि॥॥२४॥
इतिविज्ञापितंश्रुत्वाधातुतेजःप्रहर्षितः॥॥तदामंत्रीणोमात्यामातापितापिविस्मिताः॥मुनिजना
पितृदासर्वेविस्मितासंतनूरुहाः॥॥इतिश्रीवज्राचार्यविक्रमानन्दविरचितायान्धर्मराजकथा

यां यमस्य दक्षिणाद्वारानुशंसापञ्चमोऽध्यायः ॥ अथ श्रीभगवान्शास्त्राशक्तकामिहोमुनीश्वरः ॥ पर्यङ्गं स
मा लोकां हे सन्तुष्टीमभूततदा ॥ ॥ अथानंदो महाभिज्ञो लोकार्थमनुशोचयत् ॥ आसतात्सहसोऽथा
यमगवन्तमुवाच सः ॥ भगवन्पातुमिदमिदं त्वं त्मुखाम्भोजनिर्गतम् ॥ वाक्यीयुषतपार्तोऽपि गिरिजं
कमिवादितः ॥ कश्चित्सहस्रतो लोके विद्वान्भोगी च भाग्यवान् ॥ दरिद्रोऽप्यधितोऽरुणः शिल्पिवन्तोऽपि च
रिगाः ॥ सुरलोके गतः कश्चित्तिरये चातिदारुणः ॥ केन कर्मविषाकेन तादृकस्यात् भगवन्कथं ॥ तत्सर्वं
स्वर्गादिदुःसर्वलोकहिताय च ॥ मयि चानुग्रहं कृत्वा भवाम्भो निधिमग्नके ॥ ॥ एवमुक्तेऽथ भगवा
नुवाच भिक्षु सन्तमम् ॥ सर्वलोकं तार्थाय स्वसुभावस्य दर्शयेत् ॥ तस्मिन्काले पुरुहूतस्वयं त्रिंशत्सम

॥२५॥

गमत् ॥ भगवन्तं समालोक्य साञ्जलिरेवमब्रवीत् ॥ भगवन्निमलमणिप्रभो नाम स प्राह मरणो भवत् ॥
कुतो गतः कुतो जन्म न ज्ञातो हं महाविभो ॥ ॥ एवमुक्ते पुरुहूतं मुनिर्देवा समब्रवीत् ॥ देवेभ्यो विमल
मणिप्रभो तामदेवपुत्रो निस्ये गतः ॥ इत्यादि संसृती देवा श्रुत्वा देवेभ्यो दितः ॥ भगवन् केन पापेन देव
पुत्र निरये गतः ॥ ॥ अथ भगवानाह ॥ दशाकुशलपापेन अवीच्या नरके गतः ॥ षोडशवर्षसहस्रा
शान्तिमग्नौ वीचितारके ॥ इत्यादि संसृती देवा श्रुत्वा देवेभ्यो अब्रवीत् ॥ १ ॥ भगवन् केन दातेन अवी
च्याः सुच्यते क्व वम् ॥ तद्यतं ब्रूहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ ॥ अथ भगवानाह ॥ अवीच्या वेदना
शांतं च उविम्वन्त्ये दुधैः ॥ अनेन दातधर्मैरा अवीच्याः सुच्यते क्व वम् ॥ तस्माच्चकारणाच्छुक्रचन्द्रविम्ब

॥२५॥

स्युः स्यते ॥ २ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ ततो न्ये रौरवेर्पापि नीयते यमकिङ्करैः ॥ पञ्चदशसहस्राणि क्लृप्ताणि
रौरवे स्थितः ॥ इत्यादि संमुनीन्देराश्रुत्वा देवेन्दुरोदितः ॥ अहो उः खमसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ॥ इ
त्युक्त्वा ससुरेन्देरा भगवन्तमवोचत् ॥ भगवन् केन दानेन रौरवमुच्यते ध्रुवम् ॥ तदा नम्रुहिवादिन्दुलो
कातां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवान्नाह ॥ रौरवं वेदनाशान्तं सूर्यविम्बं ददेद्बुधैः ॥ अनेन दानेन धर्म
ण रौरवं मुच्यते ध्रुवम् ॥ तस्माच्चकारणाच्छक्रसूर्यविम्बं पशस्यते ॥ ३ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ ततो न्ये ती
यते तीर्थं कपेते पुनरैकसुरः ॥ चतुर्दशसहस्राणि क्लृप्ताणि नारके स्थितः ॥ इत्यादि संमुनीन्देराश्रुत्वा दे
वेन्दुरोदितः ॥ अहो उः खमसमुद्भूतः देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा ससुरेन्देरा भगवन्तमवोचत् ॥ भगव

नृकेनयानेनतीर्यक्येनंप्रमुच्यते ॥ तदातंक्रुहिवाहिन्दुलोकानांमोक्षहेतवे ॥ अथभगवान्ना
 ह ॥ तीर्यक्येनार्दितंशातंजलदानंददेदुधैः ॥ अनेनयानधर्मरातीर्यक्येनंप्रमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणा
 चक्रजलदानम्यशस्यते ॥ ४ ॥ अथभगवान्नाह ॥ ततःप्रत्यंतकेस्नेक्षेसदेवपुत्रजायते ॥ त्रयोदशस
 हस्राणिदुःखातिस्थितनारके ॥ इत्यादिसंमुत्तीक्ष्णेश्वत्वादेवेन्द्रोदित ॥ अहोदुःखसमुद्भूतदेवपुत्रः
 कथंस्थितः ॥ इत्युक्त्वाससुरेक्षेणभगवन्तमवोचत् ॥ भगवन्तंकेनयानेनस्नेहगतिम्यमुच्यते ॥ २६ ॥
 ते ॥ तदातंक्रुहिवादिन्दुलोकानांमोक्षहेतवे ॥ अथभगवान्नाह ॥ स्नेहगतिंप्रमुच्येतपिण्डपात्र
 ददेदुधैः ॥ अनेनयानधर्मरास्नेहगतिम्यमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाचक्रपिण्डपात्रम्यशस्यते ॥ ५ ॥

अथ भगवान्नाह ॥ ततो तिसारं केरुते स देवपुत्रमुज्जते ॥ द्वादशवर्षसहस्राणि मलमूत्राणि वेष्टितः ॥ इ
त्यादि संसृती देवाभ्रत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखं स मुद्गत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेदे
वा भगवन्तमवोचत् ॥ भगवन्केन दानेन अतिसारस्य मुच्यते ॥ तदानं ब्रूहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे
अथ भगवान्नाह ॥ अतिसारस्य मुज्जेत दानं सत्मा ज्जेतं ददेत् ॥ अनेन दानेन धर्मैरा अतिसारस्य मुच्यते ॥
तस्माच्चकारणं च दानं सत्मा ज्जेतं चिदुः ॥ ६ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ ततो पाये कुशुरोगे सोत्पन्ने जननि
दिके ॥ एकादशसहस्राणि पूयशोणितपुस्ततः ॥ इत्यादि संसृती देवाभ्रत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखं
स मुद्गत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेदेवा भगवन्तमवोचत् ॥ भगवन्केन दानेन कुशुरोगस्य मु

॥३१॥

च्योते ॥ तदानं कृहिवादिन्दुलोकातां मोक्षहेतवे ॥ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ कुशुरोगं प्रमुञ्चेत् आत्मदानं
ददेद्बुधैः ॥ अनेन दानधर्मेण कुशुरोगं प्रमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छुक्र आत्मदानं प्रशस्यते ॥ ७ ॥ अथ
भगवान्नाह ॥ ततो हीनकुले पाये देवपुत्रः स जायते ॥ दश वर्षं सहस्रारिण्डुः स्वातिपरिवर्तते ॥ इत्यादि
संमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखं स मुहूर्तं देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ॥ इत्युक्त्वा स सुरे
न्द्रेण भगवन्तमवोचत् ॥ भगवन्नेन दानेन हीनकुलात् प्रमुच्यते ॥ तदानं कृहिवादिन्दुलोकातां मोक्षहे
तवे ॥ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ हीनकुलात् प्रमुञ्चेत् गृहदानं ददेद्बुधैः ॥ अनेन दानधर्मेण हीनकुला
त् प्रमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छुक्र गृहदानं प्रशस्यते ॥ ८ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ ततो न्येदुः स्वातिदुःखे

॥३१॥

नरके जायते पुनः ॥ नववर्षसहस्राणि दुःखातिपरिवर्त्तते ॥ इत्यादि संसृती देवा श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अ
हो दुःखसमुद्भूत देव पुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रो देवा भगवन्तमवोचत् ॥ भगवन् केन दानेन दुः
खाति दुःखमुच्यते तद्दानं कृत्वा दिन्दुलोकानां मोक्षहेतवे ॥ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ दुःखाति दुःखमु
चेत पिरादु दानं ददेद्दुधैः ॥ अनेन दानधर्मेणा दुःखाति दुःखमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणा चक्र पिरादु दानं
शस्यते ॥ तिसृषु संदये पिरादु पुत्रपौत्रेणातिश्चितम् ॥ मातृपितृपरं लोकं नैव कश्चित्सुरेश्वर ॥ ९ ॥ अथ
भगवान्नाह ॥ ततश्चाधोमुखे पाये स धर्मनित्यिकेतथा ॥ अष्टवर्षसहस्राणि अधोमुखे प्रतिष्ठितः ॥ इत्या
दि संसृती देवा श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देव पुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रो देवा भग

॥२८॥

वन्तमवोचत् ॥ भगवन्केनदानेन अधोमुखं प्रमुच्यते ॥ तदानं कुरुहिवादिदुलोकानां मोक्षहेतवे ॥ ॥ अथ
भगवान्नाह ॥ अधोमुखात्प्रमुञ्चेत्तु वृद्धसैवां प्रकुर्वते ॥ अनेन धर्मकर्मणा अधोमुखात्प्रमुच्यते ॥ तस्माच्च
कारणाच्च कर्मकर्मस्य शस्यते ॥ १० ॥ पुनर्भगवान्नाह ॥ दशाताम्यातकेन रके देवपुत्रः समाश्रितः
स प्रवर्षसहस्राणि कुरुणा दुःखभोगितः ॥ इत्यादिष्टं मुनी देवाभ्रत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्र
तो देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरे देवाभगवन्तमवोचत् ॥ भगवन्केनदानेन दशपातस्य मुच्य
ते ॥ तदानं कुरुहिवादिदुलोकानां मोक्षहेतवे ॥ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ दशपातस्य मुञ्चेत्तदशदानस्य
कल्पयेत् ॥ गोभूतिलहिरायाज्यवासो धान्यगुदानि च ॥ हृष्यलवणमित्याहुर्दशदानैः प्रकीर्तिताः ॥ अ

॥२८॥

नेन दानं धर्मैरादशपातं प्रमुच्यते ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक्रदशदानं प्रशस्यते ॥ ११ ॥ अथ भगवान्नाह
कृमिकीटाद्यन्तर्गतैरेव पुत्रः स जायते ॥ अष्टौ वर्षं सहस्राणि कृच्छराः खभोगितः ॥ इत्यादिसंस्तुनीं
राश्रुत्वा देवेदुरोदितः ॥ अहोऽः खसमुद्रतो देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन् नमो
वतः ॥ भगवन् केन दानेन कृमिकीटाद्यमुच्यते ॥ तदा तं ब्रुहि वादि तुलानां सो भहेतवे ॥ ॥ अ
थ भगवान्नाह ॥ कृमिकीटाद्यमुच्चेत गंधद्वयं ददेद्दुधैः ॥ अनेन दानं धर्मैरादशपातं प्रमुच्यते ॥ त
स्माच्च कारणाच्छुक्रदशदानं प्रशस्यते ॥ ॥ कारणाद्व्यहेतुत्वे कथयामि सुरेश्वरः ॥ ततः सस्य
स्थितश्चासौ लोकेश्वरो विलोकयन् ॥ वाराणास्यां स मुकुर्जुस त्वान्समभिगच्छति ॥ दृष्ट्वा स प्रारिक्तो ने

कान्तसंख्येयान्मुहुःखितान्॥सविश्रुत्रमृदालगतास्तिष्ठत्येवंविविन्नयन्॥क्षपायंकथमेतान्तिस्सवि
 श्रुत्राश्रितान्यहं॥कृम्यसंख्यसहस्रारिणोद्वारेयंप्रबोधयन्॥तत्रसच्चिन्तयन्सत्त्वात्कृपयासन्विलोक
 यन्॥भुमररूपमाधायभुमतेतदुपाचरन्॥नमोबुद्धायधर्मायसंघायेतिप्रणामितं॥सधुरशब्द
 मुच्चार्यभुमतेसवियचरन्॥तरेभुमनोमालोक्यसर्वेतेषाराकाअपि॥तत्कलारावसाकारयिचिन्तयन्
 नावमुत्सुकाः॥अहोयंसुखवान्यपक्षभुमतेरेयथेच्छया॥किमनेनकृतंपुराययेनैवचरतेसुखं॥
 किमस्माभिःकृतंपापयेनामध्याश्रितावयं॥इतिविविचिन्त्यतेसर्वकृमयस्तत्सुखेच्छिताः॥तद्विरामन्तु
 श्रुत्वासंतिष्ठन्तेतदुन्मुखाः॥यथातेकृमयःसर्वतन्नामस्मृतिभाविताः॥तन्निरन्तरमस्कारधृत्वाति

॥२५॥

सुंतिचेतसा ॥ तथाचैवंसमुच्चार्यत्रिरत्ननामचेतसा ॥ स्मृत्वाकृत्वातमस्कारंति सुंतिविमलेसुदाएत
त्सुरायविलिप्तास्ते सर्वसंजातपक्षकाः ॥ ततउर्डीयिगंगायातिपतंतस्यजंत्यसुत ॥ ततस्तेविमलात्मा
नः समुपयाताः सुरवावतीम् ॥ सर्वसुगंधसुखानामबोधिसत्त्वाभवंत्यपि ॥ १३ ॥ अथभगवानाह ॥ त
तोन्धकारेत्तरकेलीयतेयमकिंकरी ॥ पञ्चवर्षसरुखाशिदेवपुत्रः समाश्रितः ॥ इत्यादिसंमुत्तीडेरा
भ्रुत्वादेवेदुरोदितः ॥ अहोऽखसमुद्भूतदेवपुत्रः कथंस्थितः ॥ इत्युक्त्वाससुरेडेराभगवन्तमवोचत
भगवन्केतदातेनअंधकारात्प्रमुच्यते ॥ तदातंब्रुहिवादिल्लोकानांमोक्षहेतवे ॥ अथभ
गवानाह ॥ अन्धकारात्प्रमुचेतदीपमालासुरागतः ॥ अनेनदीपदानेनअन्धकारात्प्रमुच्यते ॥ त

॥३०॥

स्माच्चकारणाच्छुक्रयोपदानं प्रशस्यते ॥ १४ ॥ अथ भगवाताह ॥ ततो न्येक्षुरधाराख्ये नीयते यमकिंकरैः
चतुर्वर्षसहस्राणि शुरधारे पदक्रमतः ॥ एतदेवेति रुदित्वा च देवपुत्रकथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेदेरा
भगवतमवोचत् ॥ भगवन् केतदा तेन शुरधारा त्वमुच्यते ॥ तदा तं कृत्वा दिङ्मलोकानां मोक्षहेतवे ॥
अथ भगवाताह ॥ शुरधारा त्वमुच्यते तया समार्ग्यकल्पयेत् ॥ अनेन मार्गकल्पेन शुरधारा त्वमुच्य
ते ॥ तस्माच्चकारणाच्छुक्रसार्ग्यकल्पं प्रशस्यते ॥ १४ ॥ अथ भगवाताह ॥ ततो सिपत्रेण हस्ते नीयते य
मकिंकरैः ॥ तसुवर्षसहस्राणि देवपुत्रवत् स्थितः ॥ इत्यादिष्टं मुनिदेरा श्रुत्वा देवेदरोदितः ॥ असि
पत्रविदार्य रादेव पुत्रकथं स्थितः ॥ ॥ इत्युक्त्वा स सुरेदेरा भगवतमवोचत् ॥ भगवन् केतदा

॥३०॥

नेत असिपत्रात्पुसुच्यते ॥ तदा तं ब्रह्मिवादिनु लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवान्नाह ॥ असिपत्रात्पु
सुञ्चेत छत्रं यदराडादिकं ददेत् ॥ अनेन दत्त धर्मैरा असिपत्रात्पुसुच्यते ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक्रं छत्रं
दराडे पुशस्यते ॥ १४ ॥ अथ भगवान्नाह ॥ ततोऽग्निघटे तरुके नीयते यमकिंकरैः ॥ द्विसहस्र वर्षाणि देव
पुत्रः सति सृति ॥ इत्यादिष्टं सुनीन्देराश्रुत्वा देवेन्दुरोदितः ॥ अहो दुःखं स मुद्गत देवपुत्रं कथं स्थितः ॥ इ
त्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंतं संबोचत् ॥ भगवन् कै न दत्ते त अग्निघटात्पुसुच्यते ॥ तदा तं ब्रह्मिवादिनु
लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवान्नाह ॥ अग्निघटात्पुसुञ्चेत देवाग्ने होमकारयेत् ॥ अनेन हो
मकाराणां अग्निघटात्पुसुच्यते ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक्रं होमकर्म स्पृशस्यते ॥ १५ ॥ अथ भगवान्नाह

॥३१॥

नतो न्येपेत न शान्तीयते यम किं करे ॥ एक वर्ष सहस्राणि देव पुत्रः सति सृति ॥ इत्यादि सृ मुनि देन
श्रुत्वा देवेन्दुरीदितः ॥ अहो दुःखं स मुद्रितं देव पुत्र कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरे देरा भगवन्तम बोचत
भगवन् केन दानेन तपेन न शान्तिरिष्यति ॥ तदा तं कुर्वित्वा दिदृश लोकांतां सोऽहं न वे ॥ अथ भगवा
न्नाह ॥ पेतेन शः प्रसूचेत गोदानं सम्यक् कल्पयेत् ॥ अनेन दान धर्मैरापेतं तया स्मरेत् क्व वम् ॥ तस्मा
च्चकारणाच्चक्र गोदानं सम्यक् शस्यते ॥ १४ ॥ इत्यादि सृ मुनी देरा श्रुत्वा शक्र प्रबोधितः ॥ पुनः शाक्य मु
नी देरा पुरुहूतं समवधीत ॥ इदं वो दुःशयानं यः करोति स्वर्ग गामिनी ॥ न करोति सहस्राक्ष सप्तधा को
ल जायते ॥ सोऽपि जन्मावतारैरपि मलं श्रैव प्रभक्षयेत् ॥ तस्माच्चकारणाच्चक्र दान धर्मं प्रशस्यते ॥ इत्यादि

॥३१॥

ॐ

सृसुतीडेराश्रुत्वादेवेन्दुशोचितः॥ अथ शक्रसमुत्थाय श्रीघनं तं सुवीश्वरं॥ कृतांजलिपुटो न
त्वापार्थये देवमादरात्॥ भगवत्केन दातेभ्यो नरकेभ्यः समुत्थितः॥ कथं पापवित्तिर्मुक्तः स्रुतिं स
मुवाप्नुयात्॥ तदुपायं जगत्त्रोथ कृपया से समादिशः॥ येनासौ पातकात्मुक्तः स्रुतिं समवाप्स्य
ति॥ त्रारहितं भगवत्शास्त्रं पश्यंतं कृपया दृशः॥ नरकेभ्यः समुद्भूत्य स्रुतौ सर्वथे रये॥ इति सस्या
धिते तेन शक्रेन समुत्तिश्वरः॥ तं सुरेन्दुं सभांश्चापि समा लोकैवमादिशत्॥ शृणु शक्र प्रवक्ष्यामि सर्वं
द्वैः प्रभाषिताम्॥ धारणीं परमां त्विद्यां सर्वदुर्गतिशोधनम्॥ मराउलंश्चापि संलिख्य दर्शयिष्ये
सुशोभितम्॥ इत्युक्त्वा धारणीं त्विद्यां मराउलंश्चापि दर्शयेत्॥ तदा सर्वे भिक्षुगणाः सुरेन्द्रोऽपि प्रमोदिता

॥३२॥

स्वासनात्संहरसोत्थायपरासंतं सुतीश्वरम् ॥ ततो दिव्या पहारैश्च दिव्या लंकारभूषणैः ॥ सर्वोपकरणैश्च
पिश्रोद्य नंतं समर्चयेत् ॥ ततः प्रदक्षिणी कृत्य नत्वा शृंगैः प्रमोदितः ॥ ॥ तदा सर्वभिक्षवोपिधार
णीन्नाप्रभाषिताम् ॥ एतत्सुराणामनुभावेतत्तरकान्तिः सतो भवत् ॥ ततो विमलप्रभोत्तामदेव पुत्रदिव्य
यो ॥ भूत्वा सुगंधसुरोत्तामदेव पुत्रः प्रचेरिरे ॥ इत्यादि संसृती देवा भूत्वा शक्रदिव्ययो ॥ ॥ भिक्षवो
पि तदा सर्वे संहरितास्तनु रूपाः ॥ ॥ इति श्रीवज्राचार्यविक्रमानन्दविरचितायां धर्मराजकथायां
षोडशतत्तकोद्धारदानधर्मास्तुशंसापचमोध्याय ॥ अथावोचत् जगच्छास्ता सर्वविलोकजिज्जिनः
आनन्दन्तं समा लोक्य पुनरेवं समादिशत् ॥ यत्र वतान्तरन्तत्र वारिणापरिवर्तिता ॥ अनेकजलजंतु

॥३१॥

रव

भिर्वीसितं क्रीडितं सदा ॥ ॥ तन्न दोगल्लु कामा नं पाणी नं भोक्तुमिच्छति ॥ तदा सर्वमहात्रस्तालं धि
तुंतरकदाचन ॥ पापितः पाणिनी भोक्तुं सदा त्रैवपुतिष्ठितः ॥ ॥ केचित्तां संप्रभुजितः केचिन्नैत्रं प्र
भुजितः ॥ केचिच्छ्रोत्रं प्रभुजितः केचित् घ्राणं प्रभुजितः ॥ केचित्मज्जां प्रभुजितः केचिदन्तं प्रभुजितः ॥ के
चित्पादं प्रभुजितः केचित् हस्तं प्रभुजितः ॥ ॥ तस्माद्भीया महात्तया लंघितुं न प्रशङ्कयात् ॥ इत्यादि
संमुत्तीक्ष्णं कृत्वा तदः समेषु वीत ॥ भगवन्तरि तो पायं तन्नयाः सहसा वय ॥ इति विज्ञापितं कृत्वा मु
त्तीक्ष्णं समेषु वीत ॥ तन्नयाः स्तरितो पायं वक्ष्ये हं लोकहेतवे ॥ तद्यथा यज्जगद्युष्टं त्रिरत्नं मंदकारक
म् ॥ ॥ तं स्मृत्वा सरणां गत्वा भजेच्च सर्वदा यदात् ॥ येनैषां सरणां गत्वा न ते स्वाद्यन्ति जल्लुना ॥ तन्न

आस्तरितुं कामाजलदानं दयेत्सुया ॥ एतत्सुगया नुभावेन तत्तथाः पारगं भवेत् ॥ ॥ श्रोतोपितप्रभुञ्जि
 तः घ्राणाश्चापितखादति ॥ पायश्चापितभुंजितहस्तश्चापितखादति ॥ सञ्जाश्चापितभुञ्जितरक्तश्च
 पितपिवति ॥ सांसश्चापितभुंजितनेत्रश्चापितखादति ॥ ॥ जंतोरपि परित्रस्तापलायन्ति इत
 स्ततः ॥ तस्माद्यन्ते मातवेत जलदानं महोत्तमम् ॥ अन्ते जलदानेन तद्यस्तारति विस्तरम् ॥ तदा सर्व
 जनास्तत्र तद्याः सन्तारितौ गमन् ॥ ॥ इत्यादिष्टं सुनीन्देराश्चान्तस्य समवधीत् ॥ भगवत्कस्मै ॥ ३२ ॥
 प्रदातव्यमाज्ञापयितुमर्हति ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आनंदाय समवधीत् ॥ श्रुत्वा जलदानस्य वि
 धिश्चापि समासतः ॥ स्वर्गाभादेरुप्यभादेता सुभादेतथैव च ॥ पूर्वजन्मकृतं कर्म पापं सर्वहरेदि

ति॥ ॥ इत्युक्त्वा भिक्षुं तेषु खेवास्मरणा य समर्पयेत् ॥ येन चान्ते जलदानं तत्र पुनर्बन्धिमानवाः ॥ ते स
र्वे सुखि सुखोन्नामप्येतयोति भवंति हि ॥ तस्माच्च कारणात् न च जलदानं प्रशस्यते ॥ काराण्डव्यूहे उक्तं वै
पेतयोनिश्रृणु कथाम् ॥ असौ श्रीमात्महासत्त्वो लोकेश्वरस्ततश्चरन् ॥ पेतलोकात्समा लोकपे
तालयेभिर्गच्छति ॥ तत्र पेतालये गत्वा पेतान्य इयन् सहरतः ॥ शीतरश्मि समुत्सृज्य प्रविवेश प्रभास
यन् ॥ तद्दृष्ट्वा समुत्सृज्य प्रभासनि समवभास्य सर्वतः ॥ तत्पेतभुवनं सर्वं करोति शीतता त्वितं ॥ त
दा ते पेतिकाः सर्वे शीतरश्मि समन्विता ॥ किमेतदिति संचिन्त्य तिसृति विस्मयान्विताः ॥ यदा तत्र प्र
विष्टौ सौ लोकेश्वरप्रभासयन् ॥ तदा वज्राशानिर्भूमि उपशान्ता समंततः ॥ तदद्भुतं समालोक्य दारपा

॥३३॥

तः सविस्मितः ॥ किमेतदितिसंचिन्त्य लोहिताश्वो विलोकयन् ॥ उत्थाय सहसा दायकालकू
टमहाविषम् ॥ भिगिदपालं धत्तुर्वाणां धत्वा संभ्रमते रुषाः ॥ तत्र तं रत्नपद्मस्थं शीत रश्मिप्रभास्वरम् ॥
विलोकासौ महारौडचित्तोऽपि विस्मयान्वितः ॥ तदश्मिन् स स्परिस्पृष्टः कारुरापचित्तमाप्नवान् ॥ स्वपो
पसाधनं कर्मसंभाव्यैवं विचिन्तते ॥ धिग्मां यदीदृशोपायं साधते दुष्टकर्मणि संरक्तो दारपालोऽत्र भू
त्वा करोमि पापकान् ॥ तैव मे इदं कर्म पालयतः शुभं भवेत् ॥ ॥ तूतमेतत् महत्पापफलं भुज्यां भ
वेत् सदा ॥ किमीदृक् कर्म साधय्यैव लडुः खसाधनं ॥ तदहं तात्रेति श्रेयं त्यक्त्वा गेहं व्रजान्त्यपि ॥ इति
विचिन्त्य स दारपालोऽतिकरुणान्वितः ॥ ॥ पुरतस्तं महासत्त्वं प्रणत्वा चरते ततः ॥ तत्र तं स सुपा

॥३३॥

३०

यातं शुभ्रांशुसंप्रभासितम् ॥ समीक्ष्येति काः सर्वधावंति पुरतोद्भूतम् ॥ तस्य ते पुर आगत्य क्षुत्पिपा
साग्नितपायिताः ॥ ॥ पातीयमभियाचन्तस्तिष्ठन्ति परिहृत्य वै ॥ तान्दृष्ट्वा सममहासत्त्वः श्रुत्वा सुरा
नगोदरात् ॥ दग्धस्फुराश्रयानस्थियं च वदति मूर्द्धितात् ॥ स्वकेशरोमसं दृष्ट्वा कृशांगान् विकृतात्
ताम् ॥ क्षुत्पिपासाग्निसंयग्धात् विगमूत्रश्रेष्ठाभोजितः ॥ ईदृशान्यापि तोषु शान्तेतात्सर्वान् विलोक
यत् ॥ तेभ्योतिकरुणात्मा ददात्य द्रोणं वज्रं लम् ॥ तदस्वतेति पीयापिपातुमिच्छन्तत् पुरः ॥ तातत्
प्राप्त आलोक्य लोके शीतिदयाकुलः ॥ दशभ्यः स्वांगुलीभ्योपि निश्चारयति तिस्रगाः ॥ तच्छुवन्तिः समा
लोक्य सर्वे तेऽपि तिका मुदा ॥ यथेष्टासमिपि वनोपिनैव तन्निःसमागताः ॥ भूयोपिपातुमिच्छन्तः सर्वे ते

समुपाश्रिताः ॥ तमेव समुपालोकाविश्रमतेतत्वातुराः ॥ भ्रमतस्तान्विलोकासौलोके शोतिदयान्वि
 तः ॥ दशपादांगुलीभ्योपितिश्चारयतिचायगाः ॥ ताश्चमहानदीदृष्टापेतासर्वपितेसुदा ॥ समुपे
 त्यपिवन्तोपिनैवतृप्तिं समागताः ॥ तातत्प्राप्तविलोकासौलोके शोतिरूपास्त्रितः ॥ सर्वभ्योरोमक
 पेभ्योपितिश्चारयतिचायगाः ॥ ताश्चापितेसमालोकासर्वपेतास्तुषादिताः ॥ सहस्रासमुपाश्रि
 त्यप्रपिवन्तेयथेप्सितं ॥ यदातेपेति काः सर्वतदुदकं सुधातिभम् ॥ अष्टांगगुणसम्पन्नपिवन्त्या
 स्वाद्यसौदिताः ॥ तदासर्वपिते पूर्णागात्राविपुलकराकाः ॥ परियुष्टेन्द्रियास्तु प्राभवन्ति सम्प्रमोदि
 ताः ॥ ततश्चासौमहसतोदृष्टासाञ्जलतोषितात् ॥ भूयोपिकरुणात्मनैः स्तोषयितुं समीरते

॥ ३४ ॥

तत्र सकरुणासिन्धुमेधातुत्थाप्य सर्वतः ॥ प्रणीतसुरसाहारासम्यक् वर्षयते निशम् ॥ ॥ ज्ञातुं दिव्य
सुरसाहारात्प्रवर्षितान् समंततः ॥ दृष्ट्वा ते प्रेतिकाः सर्वे सविस्मयप्रमोदिताः ॥ समीक्ष्य स्वेच्छया दाप-
यथाकासं प्रभुं जते ॥ ततः सर्वे पिते सत्वास्तदाहाराहितो विताः ॥ ततस्तैः सर्व आहारैः यानैश्चाप्यमृतोपमे-
सान्नार्पिता महा नन्द्य सुखोत्साहसमन्विताः ॥ तदाने सुखिताः संतः सद्धर्मगुराभाषिताः ॥ ॥ तस्मा
बुद्धाय धर्माय संघाय च नमो नमः ॥ इति त्रिभोक्तमस्कारं कृत्वा चरतः सर्वतः ॥ एतत्पुण्यानुभावेन
सर्वत्रापि शुभं भवेत् ॥ इत्येवं समस्तसत्त्वो लोकेश्वरो जिन्नात्मजः ॥ सर्वांस्तान्समुद्रान्यपेक्षयति सु-
खावतीम् ॥ इत्यादि वै सुतीक्ष्णश्रुत्वा नन्द्यप्रमोदितः ॥ पुनरपि भगवान्नाह ॥ शृण्वानन्द्यप्रव-

क्षामिषेत्तयोर्तिंषसुश्चयेत् ॥ वापीयतारीतिर्नित्वाजलदातंदेयत्सदा ॥ एतत्पुण्यानुभावेननैवंभव
 तिष्ठेति का ॥ तस्माच्चकारणातन्जलदातंसहेतुमम् ॥ इत्यादिसंमुत्तीदेराश्रत्वातन्त्यःसमववीत् ॥
 भगवत्श्रोतुमिच्छामिअन्येयमपुरिंकथाम् ॥ इतिविज्ञापितंश्रत्वाशाक्यसिंहोतिरुषितः ॥ अ
 थशाक्यसुतिर्भगवान्आनन्दतंसमववीत् ॥ तच्चयान्ततरंवह्निपाकारंपरिवर्तितम् ॥ अग्निज्वा
 लासमाकुलानैवगल्लुपेशक्तुयात् ॥ कस्मिन्कालेशमीभूतंकस्मिन्कालेसहोज्वलम् ॥ तस्माच्चकार
 णानन्दलेधितुंनैवशक्तुयात् ॥ पापितःप्राणिनोदृष्टंरुंकारंशब्दनादितम् ॥ ॥ धर्मिराःप्राणिनो
 दृष्टंसूक्ष्मतादंप्रकीर्तितम् ॥ इत्यादिसंमुत्तीदेराश्रत्वातंदःसविस्मितः ॥ ॥ तस्मिन्कालेसमा

३५

३६

३६

विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम् ॥ तत्त्वार्थप्रकाशे ॥ अग्नियान्तनुशंसासप्तमोध्यायः ॥ अथ सभगवान्बुद्धः शा
स्वामिहावतायकः ॥ सर्वज्ञः सुगतः शास्ताधर्मराजस्तथागतः ॥ भिक्षुभिः श्रावकैः सार्द्धं चैतैर्बुद्ध
मात्मनैः ॥ भिक्षुरिग्भिः सुशीलाभिर्वीधिसत्त्वोगरौ रपि ॥ विहृत्य पर्वतेष्वष्टे इन्द्रमालाग्रुहांतके ॥ आ
दिमध्यांत कल्पारां दिदेश धर्ममुत्तमं ॥ तत्सद्गुरुदे शनाश्रोतुं सर्वलोका समगाताः ॥ देवादेत्या
श्च गंधर्वाः सिद्धायक्षाश्च किन्नराः ॥ साध्या विद्याधरा अपिराक्षसागरुद्रा अपि ॥ एवमन्ये पि लो
काश्च सद्गुरुवं छिनोजन्ताः ॥ सहस्रा समुपागत्य दृष्ट्वा तं श्रीघटं मुदा ॥ नत्वा प्रदक्षिणि कृत्य पुर
तः समुपागताः ॥ यथाक्रमं समभ्यर्च्य तत्वाकान्ते उपश्रयन् ॥ ॥ तदा बोधत जगच्छास्ता आनं

॥३॥

दन्तं विलोकयन् ॥ यमपुर्या राजधात्यां दाराणां च विशेषणम् ॥ निश्चितं तेषु वक्ष्यामि शृणुवानन्दस
माहितः ॥ पूर्वेषु यमयंदारं दक्षिणे अयोमयं स्तथा ॥ ॥ पश्चिमे ताम्रयंदारं उत्तरे स्वर्णम् ॥
यं स्तथा ॥ तत्र दारे समासितं दारया लाति श्रीषणम् ॥ असि वाराधनुः पाशं गृह्णित्वा नित्यं संस्थिताः
एकैकदारे शतानि पञ्चपञ्चशतानि च ॥ ॥ केचित्काकसुखाश्ताः केचिद्भुजसुखास्तथा ॥ केचि
तश्वात्सुखाश्ताः केचित्वायुसुखास्तथा ॥ केचित्मिंसुखाश्ताः केचित्कोलसुखास्तथा ॥ ॥ प
श्चिमे ताम्रयंदारं उत्तरे स्वर्णम् ॥ दक्षिणे दारे स्थिताश्ताः